

**P E N
N O R W A Y**

İddianame İnceleme Raporu

Diyarbakır - Kürt Gazeteciler Yargılaması

Şerife Ceren Uysal

Yayımlanma Tarihi: 7 Kasım 2023

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi

PEN Norveç'in Türkiye İddianame Projesi Ocak 2020'den bu yana devam ediyor.

Bu süre zarfında, hakimler, avukatlar ve akademisyenlerden oluşan uluslararası bir ekiple, ifade özgürlüğünü ilgilendiren davalardaki 25 iddianameyi inceledik. Bu davalar arasında öne çıkan Cumhuriyet gazetesi davası, Büyükada insan hakları savunucuları davası ve beş yıl süren Gezi Parkı davası yer alıyor.

Her rapor tek bir iddianameyi ele alarak Türkiye'nin iç hukuku ve uluslararası hukukla karşılaştırıyor. 2016'dan bu yana Türkiye'de hukukun üstünlüğü alanında derinleşen kriz, henüz hiçbir iddianamenin ulusal usul standartlarını veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkıyla ilgili 6. maddesinde belirtilen ilkeleri karşılamadığı anlamına geliyor.

Bunu göz önünde bulundurarak, gazeteciler, sivil toplum aktörleri ve avukatların davalarındaki iddianameleri incelemek için dünyanın önde gelen insan hakları avukatlarıyla birlikte çalışmaya devam ediyoruz. Aynı şekilde, hakim ve savcıların eğitimi ve Türkiye'deki iddianame yazma sürecinin sürekli iyileştirilmesi için tavsiyelerde bulunmaya da devam edeceğiz.

Bu çalışmanın önemi, 2022 yılında Gezi Parkı davası sanıklarının tamamının, endişe verici derecede yetersiz ve kusurlu bir iddianamede yer alan unsurlara dayanılarak mahkum edilmesi ve uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Proje 2023 yılında da devam etmektedir.

Tüm raporlara web sitemiz üzerinden erişilebilir: www.norskpen.no

Ayrıca 2020 ve 2021 yıllarına ait iki nihai rapora da şu adresten ulaşılabilir:

2020: <https://norskpen.no/wp-content/uploads/2021/06/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2020.pdf>

2021: https://norskpen.no/wp-content/uploads/2022/03/PEN-Norway-Turkey-Indictment-Project-Report-2021_Eng.pdf

Proje, PEN Norveç'in Türkiye Danışmanı Caroline Stockford tarafından tasarlanıp yürütülmekte ve iddianame raporları PEN Norveç'in Türkiye Hukuk Danışmanı, insan hakları avukatı Şerife Ceren Uysal tarafından denetlenmektedir.

İddianame İnceleme Raporu

Diyarbakır - Kürt Gazeteciler Yargılaması

Şerife Ceren Uysal

1. Giriş:

Bu rapor 24.03.2023 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı Ahmet Şahin tarafından 18 Kürt basın emekçisi aleyhine düzenlenmiş 2022/3879 Soruşturma ve 2023/923 İddianame numaralı 728 sayfalık iddianameye odaklanmaktadır.

2. Olay Örgüsünün Özeti:

İddianameye giden süreç 8 Haziran 2022 tarihinde 21 basın emekçisinin evlerine düzenlenen polis baskını ile başladı. Gazetecilerin evlerinin yanı sıra Pel Yapım, Piya Yapım, Ari Yapım ve Jin News'in Yenişehir ilçesindeki merkez bürosuna da baskın düzenlendi. Baskınlarda çok sayıda ekipmana ve dijital materyale el konuldu. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü logosunun altında çekilen fotoğrafta, gazetecilere ait kamera, fotoğraf makinesi, harici bellek gibi eşyalar örgütsel materyal olarak sergilendi. Gözaltı süreleri uzatılan gazeteciler 8 gün boyunca Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde tutuldu. Bu sürecin sonunda 15 gazeteci hakkında tutuklu yargılama kararı verildi.

İddianame, operasyonun üzerinden 9 ay geçtikten sonra düzenlendi ve tutuklu gazeteciler 9 ay boyunca aleyhlerindeki suçlama ve suçlamaya dayanak delillerden haberdar olamadılar. Temmuz

“Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü logosunun altında çekilen fotoğrafta, gazetecilere ait kamera, fotoğraf makinesi, harici bellek gibi eşyalar örgütsel materyal olarak sergilendi. 15 gazeteci hakkında tutuklu yargılama kararı verildi.”

2023'te, yani tutuklandıktan 13 ay sonra görülen ilk duruşma sonunda tutuklu gazeteciler gazeteciler adli kontrol uygulanarak serbest bırakıldılar.

Bugün yargılama hala devam ediyor ve PEN Norveç olarak yargılamayı takip ediyoruz.¹ Soruşturma aşamasının ilk gününden başlayarak çok sayıda hak ihlali ile gündeme gelen bu yargılamanın iddianamesinin yürürlükte olan iç hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku kapsamında incelenmesinin Türkiye'de özellikle Kürt basını üzerinde yoğunlaşan baskıcı örüntünün açığa çıkması yönüyle önemli bir arşiv niteliği taşıyacağını umuyoruz.

3. İddianamenin Değerlendirilmesi:

Toplamda 728 sayfa olan bu iddianamenin özetinin çıkartılması bazı zorluklar içermektedir. İleride açıklanacağı üzere öncelikli olarak bu zorluk; iddianamenin suçlama, şüpheli veya fiille ilgisi olmayan çok sayıda detay ve tekrar içermesinden kaynaklanmaktadır. Zira bu tür bir iddianame karşısında savunma yapabilmek için kişinin öncelikle kendisinin neyle suçlandığını bunca ilişkisiz bilgi yığını arasında ayıklayarak bulması gereklidir.. Bu ilk tespitle bile iddianamenin esasında savunma hakkının etkin kullanımını zorlaştıracak düzeyde ilgisiz içeriğe sahip olduğu ileri sürülebilir.

Şüpheli sayısının çok olduğu iddianameler açısından normal olduğu üzere, iddianame 7. sayfanın başına kadar kimlik bilgileri ile ilerlemektedir. Bu bölümde CMK md. 170/3 kapsamında düzenlenmiş bir iddianamede yer alması beklenen bilgilere yer verildiği görülmektedir.

Deliller başlığı tüm şüpheliler için açılmış ve burada şu alt başlıklara yer verilmiştir:

1-Görüntü Tespiti, 2-Şüpheli İfadesi, 3-Yüz Tanıma Sistem Raporu, 4-Araştırma Evrakları², 5-Adli Sicil Raporu İle Tüm Dosya Kapsamı

İddianamenin bu bölümünde bütün sanıkların Ceza Kanunu (TCK md. 314/2) ve Terörle Mücadele Kanunu (TMK md. 5/1) kapsamında aynı sevk maddeleri üzerinden terör örgütü üyesi olmakla suçlandığı görülmektedir.

İddianamenin 7. sayfasında şüphelilere ilişkin kimlik bilgilerini izleyen bölüme savcılık makamınca FİHRİST adı verilmiş olup, 7 sayfa süren bu bölüm iddianame açısından bir "içindekiler" bölümü olarak kaleme alınmıştır.

Bu bölüm iddianamenin sayfa sayısı göz önüne alındığında faydalı olduğu söylenebilir. . Zira inceleme aşamasında şüpheli, delil ve fiiller arasındaki değerlendirmelerin iddianamenin hangi bölümünde başlayacağını anlamayı kolaylaştırmaktadır.

İddianamenin ilk bölümü, gazetecilerin üyesi olduğu iddia edilen örgüte ilişkin özet olarak bilgi sunmakta; "Soruşturmanın Başlangıcı ve Şirketler Hakkında Araştırma" başlığını taşıyan kısım iddianamede ikinci bölüm olarak yer almaktadır. İkinci bölümde sayfalarca üyelik isnadı yapılan örgütün medya yapılanması anlatıldıktan sonra Sterk TV ve Medya Haber TV'nin ortaklık yapısı, fon kaynakları gibi hususlarla birlikte haber kanallarının program içerikleri incelenmiştir. Bu bölümde ilgili kanalların bazı içeriklerinin Savcı tarafından "örgütsel içerik" olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Şüphelilere isnat edilen deliller başlığına ise ancak iddianamenin 346. sayfasında geçilebildiği; şüpheliler ile olay örgüsü arasında ilişki kurma çabasının ancak iddianamenin yarısına gelindiğinde başladığı görülmektedir.

684. sayfa ile birlikte ise şüpheliler için daha önce listelenmiş delillerin her şüpheli yönünden değerlendirilmesi yapılmıştır. Aşağıda açıklanacağı üzere inceleme sonucunda bu değerlendirmelerin yanı sıra ve hukuken tartışmalı olduğu sonucuna varılmışsa da, şekli anlamda CMK md. 170'in gereklerinin yerine getirildiği ni söylemek mümkündür. Ancak içerik ve içeriği belirleyen akıl yürütme nedeniyle, iddianamenin birçok yönüyle CMK 160 ve 170. maddelerinin dikkate alınmaksızın yazıldığını belirtmek gerekir.

3.1. İddianamenin (ve soruşturmanın) CMK md. 160 kapsamında değerlendirilmesi:

CMK'nın 160. maddesi Cumhuriyet savcısının görevlerini düzenlemektedir. İlgili düzenlemeye göre savcılar ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmaya başlamakla yükümlüdür. Yani her şeyden önce soruşturmaya geçilebilmesi için bir başlangıç şüphesi söz konusu olması gerekmektedir.

Ancak 18 Kürt gazeteci aleyhine düzenlenen iddianame incelendiğinde, soruşturma savcısının "Kürt haber ajanslarına içerik üreten Kürt gazeteciler ayrımsız örgüt üyesidir" varsayımı dışında bir şüphe nedeni olmadığı görülmektedir.

Savcı önce ortaya "soruşturmaya konu şirketler" diye bir başlık atarak "Pel Yapım Prodüksüyon, Ari Yapım Prodüksiyon ve Piya Yapım Prodüksiyon isimli şirketlerin, STERK TV ve MEDYA HABER isimli örgüte müzahir yayın organlarına içerik ürettiklerini" belirtmektedir. Ardından da iddianamede bahsi geçen şirket ve yayın organlarının terör örgütünün "organları" olduğu kabulü ile bu yayın organlarında çalışan yahut içerik üreten gazetecilerin terörist olduğu çıkarımı yapılmıştır. Ancak örneğin iddianamede bahsi geçen şirketler arasında iş hukuku yahut ticaret hukukunun konusu olabilecek bazı tespitlere yer verilirken ceza hukukunu ilgilendiren konular teğet geçilmektedir. Tüm iddianameden anlaşıldığı kadarıyla, savcının tüm bu varsayımları, yalnızca arka arkaya Terörle Mücadele Birimleri tarafından ifadeye "davet edilmiş" gizli ya da açık tanıklar tarafından verilmiş beyanlarla desteklenebilmiştir. A Şirketi ile örgüt ilişkisini dillendiren ya da bir gazeteciye üyelik isnadını yönelten kişiler, sadece gün aşırı şekilde dinlenmiş bu tanıklardır. Ancak belirtilmesi gereken önemli ve dikkat çekici husus şudur; suçlamada bulunan gizli tanıkların ifadeleri soruşturma başladıktan sonra alınmıştır. Yani CMK m. 160'da tanımlanan başlangıç şüphesinin kaynağı olmaları teknik olarak mümkün değildir. Dosya şüphelileri ile örgüt arasında bu tanıkların beyanları dışında başkaca bir ilişki de olmadığına göre, gazetecilere yönelik bir soruşturma yürütülmesinin esasında bu tanıkların ifadelerinin alındığı tarihe kadar anlaşılır bir gerekçesi bulunmamaktadır. Bu tanıkların büyük kısmının ifadesi Aralık 2022'de alınmış, ancak gazetecilerin tutuklu yargılanması ile sonuçlanan polis operasyonu ise Haziran 2022'de gerçekleşmiştir. Kısacası iddianameyi düzenleyen soruşturma savcısının, delilden saniğe gitmek yerine, sanıktan delile gitmeyi tercih ettiğini söylemek mümkündür.

3.2. CMK md. 170/1 kapsamında iddianamenin değerlendirilmesi:

PEN Norveç Türkiye İddianame Projesi kapsamında yazılan raporlarda genellikle CMK md. 170/1'e yönelik bir incelemeye gerek duyulmamıştır. CMK md. 170/1; "Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir" demektir. Yani altında savcının imzasını içererek işleme alınmış her iddianame, kural olarak CMK m. 170/1'e uygun kabul edilecektir. Bununla birlikte bu iddianamede göze çarpan önemli bir detay, CMK m. 170/1 kapsamında ayrıca bir değerlendirme yapmayı da zorunlu kılmıştır. İddianamede soruşturma kapsamında yürütülen işlemler anlatılırken 51 kez "TEM Şube Müdürlüğümüz", 10 kez ise sadece "şubemiz" ifadesi özne olarak kullanılmıştır. Örneğin:

“ 18 Kürt gazeteci aleyhine düzenlenen iddianame incelendiğinde, soruşturma savcısının "Kürt haber ajanslarına içerik üreten Kürt gazeteciler ayrımsız örgüt üyesidir" varsayımı dışında bir şüphe nedeni olmadığı görülmektedir. ”

- İddianame syf. 210: "Yapılan değerlendirmede; ... şahsın şubemiz arşiv kayıtlarında iki adet kaydının bulunduğu"

Ancak bu aynı cümle savcı tarafından kurulmuş olsa idi, şu şekilde kurulması gerekecekti:

- "Yapılan değerlendirmede; ... şahsın Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi arşiv kayıtlarında iki adet kaydının bulunduğu"

İddianame içerisinde toplamda 61 yerde "tespit ve değerlendirmenin" ilgili Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'ne ait olduğunu açıkça ve tartışmasız ortaya koyan cümleler bulunmaktadır. Ayrıca bu cümlelerin hiçbiri alıntılanmamış, aksine tamamı iddianamenin akışının bir parçası olarak yer almıştır. Örneğin;

- İddianame syf. 351: "(...) bahse konu işyerinde çalıştığını beyan eden Hamit AKBAL detaylı bilgi almak için TEM Şube Müdürlüğümüze çağrıldığında;" (Bu cümle "şüphelinin adının geçtiği ifade tutanakları" başlığı altında yer almaktadır).

- İddianame syf. 490: "yapılan sorgulamada şahsın UYAP kaydının bulunmadığı, şube müdürlüğümüzce yapılmış herhangi bir adli tahkikatın olmadığı anlaşıldığı,"

Kısacası, iddianamede çok sayıda bölümün fezlekeden doğrudan kopyalanıp yapıştırıldığı ve iddianamenin esasını Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nün hazırladığı fezlekenin oluşturduğu şüpheye yer vermeyecek kesinlikle tespit edilebilmektedir. Bu haliyle ilgili iddianamenin CMK md. 170/1'in gereğini sadece şeklen karşıladığı, ancak iddianamenin Savcı eliyle hazırlanmadığı yönünde kuvvetli bir şüphenin söz konusu olduğu belirtilmelidir.

3.3. CMK md. 170/4 bağlamı ile iddianamenin değerlendirilmesi:

İddianamenin, Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan fezlekeden kopyalanıp yapıştırılmış olduğu, iddianamaya CMK md. 170/4 bağlamında bakıldığında da anlaşılabilir. Bilindiği üzere CMK'da yakın zamanda yapılan bir düzenleme sonucunda artık yüklenen suçu oluşturan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere iddianamede yer verilemeyeceği kuraldır. Ancak iddianamenin bütünü bu düzenlemeden tamamen bihaber olduğunu ortaya koymaktadır. Yüzlerce sayfayı bulan örgüte ilişkin anlatılar, şüphelilerin isimleri dahi geçmeyen örgüt içi yazışma olduğu iddia edilen içerikler, şirketlere ilişkin ticaret sicil kayıtları, dosya şüphelisi dahi olmayan kişilere ilişkin ayrıntılı anlatımlar, tam da Türkiye'de alışkanlık haline gelmiş bu tür iddianame yazımlarının önüne geçilmek için yapılan CMK md. 170/4 kapsamındaki düzenlemenin, pratikte dikkate alınmadığını ortaya koyması açısından ayrıca çarpıcıdır.

3.4. Masumiyet Karinesi ve Özel Hayata Saygı Hakkının İhlali:

CMK md. 170/4 bağlamında iddianamede dikkat çeken bir hususun ayrıca ele alınması gerekmektedir. İddianame, bu soruşturmada şüpheli olmayan bir başka gazetecinin ismine, açık kimlik bilgilerini de içeren bir şekilde tam 30 kez yer vermiştir. Masumiyet karinesi ve özel hayata saygı prensibi gereği bu raporda ilgili gazetecinin ismi kullanılmayacaktır.

İddianame bu gazetecinin sadece kimliğini, özel yaşamını ve mesleki faaliyetlerini ifşa etmekle kalmamış, ayrıca kendisinden ısrarla, tam 30 kez şüpheli olarak bahsetmiştir. Bu durum bir kez daha bir iddianameden öte polis fezlekesi okunduğu hissini güçlendirmektedir.

İlgili gazetecinin ismi 30 kez kullanılmayıp, isminin önünde her seferinde şüpheli sıfatına yer verilmeseydi, bu bir maddi hata olarak düşünülebilirdi. Ancak iddianamenin, soruşturma kapsamı dışında olan bir gazetecinin gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gerekse Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından korunan özel hayatına saygı ve masumiyet karinesinden yararlanma haklarını ihlal etmekteki ısrarı, maddi hatadan çok daha öte bir soruna işaret etmektedir. CMK md. 160 vd. maddeleri uyarınca bir ceza soruşturmasını yürütme yetkisi münhasıran C. savcısında olmasına rağmen, soruşturmanın tamamen kolluk güçlerinin yönlendirmesi ve hatta bizzat kolluk tarafından yürütülmesine izin verilmesi, özetle kolluğun insafına terk edilmesi açısından oldukça çarpıcıdır. Bu bağlamda md. 170/4'ün gereği

hiçbir şekilde yerine getirilmediği gibi, üstüne üstlük iddianame ile soruşturma kapsamında yer almayan bir başka gazetecinin AİHS ve Anayasa tarafından korunan haklarının açıkça ihlal edildiğinin altını çizmek gereklidir.

3.5. Bu iddianamede CMK md. 170/2 gereği yeterli şüpheden söz edilebilir mi?

“ Bir ülkenin yasalarına göre kurulmuş ve hakkında terör örgütü birimi olduğuna ilişkin herhangi bir mahkeme hükmü olmayan bir şirkette çalışan kişilerin örgüt üyesi kabul edilebilmeleri abesle iştiraldir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu ya da herhangi bir iç hukuk mevzuatında suç olarak tanımlanmamış bir fiilden dolayı kişinin bu şekilde suçlanması, en basit tabiriyle kanunilik ilkesini açıkça yok saymaktır. ”

İddianamenin 346. sayfasının başlığı şu şekildedir: “*Şüphelilerin Üzerine Atılı Suç ve Eylemler*”. Her bir şüpheli için aynı ara başlıklar açılmış ve hemen hemen benzer tespitler yapıldığı anlaşılmıştır. Ama elbette kameramanlık gibi meslekleri ifa eden basın emekçileri ile program içeriği üreten basın emekçilerinin delil ve değerlendirme bölümlerinde belirli farklılıklara rastlanmaktadır. Rapor sınırında sadece iddianamede ilk iki sırada yer alan şüpheli gazeteciler yönünden inceleme yapılmıştır. Şüpheli Abdurrahman Öncü kameramandır. Diğer şüpheli Aziz Oruç ise Sokağın Sesi isimli bir programın sunucusudur. İddianamenin “yeterli şüphe” olgusunu dikkate alıp almadığına ilişkin değerlendirme bu iki basın emekçisine ilişkin delil ve tespitler üzerinden yapılacaktır.

Öncelikle iddianame Abdurrahman Öncü'nün sigorta kayıtlarını incelemiş ve kendisinin iddianameye konu şirketlerdeki çalışma kayıtları tespit edilmiştir. Bu şirketler Türkiye'de yürürlükte olan hukuka göre kurulmuş ve hala kaydı açık şirketlerdir. Ancak savcı, bu şirketlerde bırakın haber içeriği üretmeyi, kameraman olarak çalışmayı dahi örgüt üyeliği delili olarak kabul etmektedir. Diğer şüpheli Aziz Oruç'un şirket kaydına rastlanmamıştır.

Ardından iddianame Öncü yönünden çok ilginç bir cümleye yer vermektedir. “*Yapım şirketlerinde yapılan aramada şüpheliye ait doğrudan isminin geçtiği delil ele geçirilmediği, ancak şüphelinin kameraman olarak faaliyet yürütmesi nedeniyle yapım ajanslarında üretilen tüm içeriklere iştiraki olduğu...*” Cümleyi basitleştirecek olursak özetle söylenmek istenen şudur: “*Şüpheli ile ilgili bir delil ele geçirilemese de bu şirkette kameraman olmak bir suçtur.*”. Bir ülkenin yasalarına göre kurulmuş ve hakkında terör örgütü birimi olduğuna ilişkin herhangi bir mahkeme hükmü olmayan bir şirkette çalışan kişilerin örgüt üyesi kabul edilebilmeleri abesle iştiraldir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu ya da herhangi bir iç hukuk mevzuatında suç olarak tanımlanmamış bir fiilden dolayı kişinin bu şekilde suçlanması, en basit tabiriyle kanunilik ilkesini açıkça yok saymaktır.

İddianamenin delil değerlendirmesi bölümünde her iki şüpheli yönünden de aslında lehe değerlendirilmesi gereken tespitler söz konusudur. Örneğin Öncü yönünden iddianame, “*örgütün basın merkezi olduğunu ileri sürdüğü birimden şüpheliye doğrudan gönderilen bir talimata rastlanmadığını, şüphelinin adının herhangi bir talimatta ya da raporda geçmediğini, şüphelinin katıldığı örgütsel bir eylem ya da etkinliğe rastlanmadığını, şüphelinin suç unsuru içeren bir demecine rastlanmadığını*” açıkça belirtmiştir. Ayrıca şüphelinin evinde yapılan aramada el konulan hard disk, laptop gibi elektronik cihazlarda da suç unsuruna rastlanmadığı belirtilmiş, ancak bir takım fotoğraflar ya da videoların içeriklerinin “*suç unsuru taşıyabileceği*” belirtilmiştir. Son olarak şüpheli hakkında açık kaynak araştırması da yapıldığı ve yine suç fiiline rastlanmadığı belirtilmiştir.

Aziz Oruç yönünden de iddianame "TAPE kaydı olmadığını, açık arşiv taramasında suç unsuruna rastlanmadığını, şirketlerde yapılan aramalarda kendisi hakkında bir belge ya da bilgi olmadığını" belirtmiştir. Tablo buyken Oruç ve Öncü'nün bir yıldan fazla tutuklu kalmaları ve halen yargılanmalarının hukuki dayanağı ve kendilerine örgüt üyeliği suçlaması yönlendirilmesine yol açan "deliller" in incelenmesi daha önemli bir hale gelmektedir. Zira savcının CMK md. 170/5'in gereği olarak lehe delilleri değerlendirmedeği ve salt aleyhe olduğunu kabul ettiği deliller üzerinden hareket ettiği ortadadır.

Öncü açısından aleyhe kabul edilebilecek delillere bakıldığında; şüphelinin iki telefon konuşma kaydına atıf yapıldığı görülmektedir. Bunların birinde bir programın kayıtlarının server'a yüklenmesi, diğerinde ise yazılması gereken bir yazının yazılıp yazılmadığı, yani doğrudan gazetecilik faaliyeti kapsamında - yorum dahi içermeyen - telefon konuşmaları olduğu içerikten anlaşılabilir. Kısacası mesleki nedenlerle yapılması olağan olan bu konuşma içerikleri Öncü'nün lehine yorumlanması gerekirken, iddianamede aleyhine delil olarak değerlendirilmiştir.

Öncü aleyhine diğer deliller ise birer gün arayla Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'ne gittiği anlaşılan şirket eski çalışanı iki kişi ve bir gizli tanığın beyanlarında Öncü'nün adının geçmesi ve Öncü ile dosyadaki diğer şüpheliler arasında zaman zaman telefon görüşmesi gerçekleşmiş olmasıdır. Kısacası örnek olarak aldığımız ve ilk duruşmaya kadar tutuklu yargılanmış Öncü hakkındaki tüm deliller bu kadardır. Savcı ne Öncü'nün talimat aldığını doğrulamış, ne suç unsuru içeren bir demecine, yahut telefon konuşmasına kamusal eylemine rastlamış, ne evinde örgütsel ilişkiyi ispatlamaya yarar bir kanıt bulabilmiştir.

Özetlemek gerekirse, soruşturma savcısını Öncü'nün örgüt üyesi olduğu konusunda bir iddianame düzenleyip tutuklu yargılanmasını mahkemeden talep edecek kadar şüphelendiren "deliller" sırasıyla şu şekildedir:

- "O şirket örgütündü, bu kişi de orada kameramandı" diyen tanık beyanları,
- Öncü'nün başka meslektaşları ile yaptığı telefon konuşmaları.

Aziz Oruç yönünden ise, iddianame Oruç'un sokak röportajları kapsamında sorduğu sorular ve bu sorulara verilen yanıtlar üzerinden sayfalarca içerik analizi yapılmış ve lehe deliller tamamen göz ardı edilmiştir. Zaten Oruç'un iddianamede de yer alan Savcılık ifadesi incelendiğinde kendisine sorulan soruların tamamının yaptığı sokak röportajları yahut Mezapotamya Haber Ajansı'nda yayınlanan yazılı röportajları ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Savcı Öncü yönünden, "X şirketinin çalışanları teröristtir" varsayımı ile ilerlerken, Oruç yönünden, "bu röportajları talimatla yapmıştır" varsayımından yola çıkarak bir kanaate ulaşmıştır.

TCK'nın 314. maddesinde düzenlenen terör örgütü üyeliği suçlaması, daha önce çok sık AİHM ve AYM incelemelerine, Venedik Komisyonu raporlarına, Yargıtay kararlarına konu olmuş bir madde olduğundan esasında bu delilleri arka arkaya okuyan herhangi bir hukukçu söz konusu gazetecilere örgüt üyeliği suçlamasının yöneltilmesinin dayanağı olmadığını anında belirtecektir. Ancak iddianame çok daha farklı bir sonuca varmış, üstelik söz konusu her iki gazeteci de bir yıldan uzunca bir süre tutuklu yargılanmıştır.

İddianamenin burada özetlenen delillere ilişkin değerlendirmesi 691. sayfada başlamaktadır. İddianamenin Öncü için değerlendirmesinin - tabiri caizse - can alıcı cümlesi şudur:

"(...) şüphelinin de aynı iş yerinde çalıştığı dolayısıyla bu organizasyonu bilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde (...)"

Ancak bu cümlede geçen "organizasyonun" ne olduğu iddianamede ikna edici ve delillendirilmiş bir şekilde anlatılmamaktadır. Bir an savcının iddia ettiği gibi bir organizasyonun gerçek olduğu varsayılsa dahi Öncü yönünden ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine tamamen aykırı davranıldığı görülmektedir. İddianame savcısı, şüphelinin sorumluluğuna gidebilmek için şüpheliye ilişkin olguları ispatlaması gerektiğini dikkate almamış, ve bir şirketin herhangi bir suç işleme amacıyla kurulduğu bir durum söz konusu olduğunda, bu şirkette iş sözleşmesi ile çalışan her bir kişinin suçlanabileceği gibi [savcının ifadesine atıfla] hayatın olağan akışına aykırı bir önermeye tutunmuştur.

Oruç yönünden ise iddianamenin değerlendirme kısmı temelde Oruç'un yaptığı sokak röportajlarına odaklanmaktadır ve yukarıda da belirtildiği gibi bu röportajların talimatla yapıldığını iddia etmektedir. İddianamedeki tam ifade şu şekildedir:

"(...) bu kapsamda yapım şirketinde üretilen/çekilen program olan Sokağın Sesi isimli programın sunucusunun şüpheli Aziz ORUÇ olduğu, programın formatının sokak röportajı şeklinde olduğu, program formatında şüphelinin sokakta vatandaş ile soru sorarak röportaj yaptığı, ancak izah edileceği üzere gerek sorulan soruların gerekse konuların tamamen örgütsel içerikte olduğu (...)"

İddianamede sayılan ve örgütsel içerikli olduğu belirtilen sokak röportajı konularına bakıldığında ise ekonomik kriz, hasta tutsakların durumu, 21 Şubat Dünya Anadil Günü kapsamında Kürtçe dili üzerindeki baskılar, Türkiye'nin sınır ötesi operasyonları gibi konular olduğu görülmektedir.

Bu noktada TCK md. 314'ün unsurlarını hatırlamakta fayda görmekteyiz: Öncelikle suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi zorunludur. Yani bu suçun kast unsuru olmadan işlenemeyeceğini belirtmek gerekir. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir. Bu durumda savcının, öncelikle gazetecinin bilerek ve isteyerek bir suç fiili içerisinde olduğunu ortaya koyması gerekir. Aksi halde kast unsurundan söz edilemez. Savcının Öncü yönünden ileri sürdüğü "orada sigortalı çalışıyor ve üstelik kameramansa zaten yapılan işi hem istiyor hem biliyor" önermesi ile kast unsurunun ortaya konulamayacağı açıktır.

Aslında Anayasa Mahkemesi 18.01.2022 karar tarihli gazeteci Cemil Uğur başvurusunun 39. paragrafında bu iddianamenin de neden aslında yazılmaması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Cemil Uğur'un kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar veren AYM kararındaki ifade şu şekildedir:

"Dosyadaki unsurlar ışığında başvuru, özü itibarıyla PKK/KCK terör örgütünün basın yapılanması içinde yer alarak örgütün propagandası niteliğinde haberler yapmakla suçlanmaktadır. Ancak soruşturma dosyasında başvurucuyu PKK/KCK terör örgütüyle ilişkilendiren bir delil sunulmamıştır. Tutuklama kararında da böyle bir ilişkinin varlığı ortaya konulamamıştır. Tutuklama kararında başvurucunun çalıştığı ajansta örgütsel yayınların yapıldığı ileri sürülmüş ise de başvurucuya atfedilebilir bir haberden bahsedilmemiştir. Böyle bir ajansta çalışma olgusunun başvurucunun yapmış olduğu haberlerin içeriği dikkate alınmadan tek başına terörle bağlantılı bir suçlama bakımından kuvvetli suç belirtisi oluşturduğu söylenemeyecektir. Öte yandan soruşturma makamları başvurucunun PKK terör örgütünün talimatıyla haber yaptığını ileri sürebilecek herhangi bir özel bulgu veya bilgiyi de gösterememiştir. Başvurucunun görev yaptığı haber ajansının Van'daki bir çalışanı olduğu, ajansta yapılan tüm haberlerden sorumlu tutulamayacağı açıktır."³

4. Sonuç ve Öneriler:

Bu hali ile iddianamenin durumu şu şekilde özetlenebilir:

- İddianame, şüpheliler arasında olmayan bir başka gazetecinin özel hayatına saygı hakkını ihlal etmiş ve masumiyet karinesine aykırı bir şekilde kaleme alınmıştır .
- İddianame, şüpheliler lehine onlarca delili görmezden gelmiş, değerlendirme dışı bırakmıştır.
- İddianame, şüpheliler ile örgütün ilişkisini en düşük düzeyde dahi ortaya koyan bir delil içermemektedir.
- İddianamenin birçok yerinin kolluk fezlekesinden doğrudan kopyalanıp yapıştırıldığını ortaya koyan bir dizi bulgu söz konusudur.
- İddianamenin bir kısım şüpheli yönünden temel argümanı, örgütle ilişkisi olduğu kabul edilen ajans ve şirketlerde çalışmanın örgüt üyeliğine ilişkin kuvvetli şüphe için yeterli olduğu yönündedir. Doğrudan program yapan yahut haber yazan gazeteciler yönünden ise iddianame talimatla hareket ettikleri varsayımını yeterli görmüştür.

Açıkçası, bu yukarıdaki liste, başka bazı olgular düşünülerek tekrar ve tekrar okunmalıdır: 1) Bu iddianamede şüpheli olarak belirtilen gazeteciler bir yıldan uzun bir süre boyunca tutuklu yargılanmıştır. 2) Türkiye’de her yıl benzer haber ajanslarında çalışan Kürt basın emekçilerini hedef alan onlarca polis operasyonu, gözaltı işlemi ve tutuklama işlemi gerçekleşmektedir. Örneğin, RSF, 2022’nin ilk yarısında tutuklanan Kürt gazetecilerin sayısını 25 olarak açıklamıştır.⁴

AİHM’in yerleşik içtihatlarında da belirtildiği üzere; iddianame cezai süreçte çok önemli bir rol oynamaktadır. Zira iddianamenin tebliğ edildiği andan itibaren sanık, kendisine yöneltilen suçlamaların olgusal ve hukuki temelini yazılı olarak resmen öğrenmiş olmaktadır.⁵ Bu proje kapsamında kaleme alınan raporlarda defalarca altı çizildiği üzere halihazırda CMK gereklerini yerine getirmeyen bir iddianamenin AİHS md. 6 kapsamındaki hakları ihlal etmesi zaten kaçınılmazdır. Niteliksiz bir iddianamenin masumiyet karinesi ve savunma hakkı başta olmak üzere çok sayıda temel hak ve özgürlüğü zedelediğini tespit etmek gerekmektedir.

Yapılan inceleme bu iddianamenin temel sorununun yeterli şüpheyi oluşturacak delil olmamasına rağmen iddianame düzenlemekteki ısrardan ileri geldiğini ortaya koymaktadır. Bu uzun iddianame içerisinde bir kez dahi ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, haber alma hakkı kavramlarının geçmemesi özellikle ilgi çekicidir. Yine savcı tarafından TCK m. 314/2’nin unsurları tartışılmamış, iddianamede bir kez dahi Yargıtay içtihadı, Anayasa Mahkemesi yahut Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılması gereği de hissedilmemiştir. Kısacası bir sürü ilgisiz detayla dolu olan iddianamede olmayan tek şey hukuki argümandır. Bu nedenle sorun bir kez daha şüphelileri cezalandırmaya yönelik delille desteklenmiş bir şüpheden de ileri gelmeyen siyasi motivasyon ile temel hak ve özgürlüklerin hiçe sayılmasıdır.

AİHM tarafından AİHS 18. maddeye ilişkin hazırlanan rehberde, “gizli amaç” (*ulterior purpose*) kavramı şu şekilde açıklanmıştır:

“Gizli amaç, Sözleşme’nin ilgili hükmünde öngörülmemiş ve yetkililer tarafından beyan edilenden (veya bağlamdan makul bir şekilde çıkarılabilecek olandan) farklı bir amaçtır.

Art niyet kavramı “kötü niyet” kavramıyla ilişkilidir, ancak her durumda eşdeğer olmaları gerekmez.”⁶

Mahkeme, Yüksek Sözleşmeciler Devletlerin ulusal makamlarının iyi niyetle hareket ettiğine dair genel bir çürütülebilir varsayım uygulamaktan ve incelemesini kötü niyetin kanıtlanmasına odaklanmaktan oluşan önceki yaklaşımından uzaklaşmıştır. Bunun yerine, gizli bir amacın ve dolayısıyla yetkinin kötüye kullanılmasının varlığının veya yokluğunun objektif bir değerlendirmesini amaçlamaktadır.

Aynı rehberde Mahkemenin AİHS md. 18 ihlallerini değerlendirirken ağırlık vereceği hususlar şu şekilde ifade edilmiştir:

“İlk olarak, yetkililerin belirli bir bireyi veya grubu hedef alan eylemlerine azami önem atfedip atfetmedikleri; ve belirli bir vakanın davalı Devlet tarafından gücün kötüye kullanımına ilişkin yerleşik bir modele ait olup olmadığı.”⁷

“Yapılan inceleme bu iddianamenin temel sorununun yeterli şüpheyi oluşturacak delil olmamasına rağmen iddianame düzenlemekteki ısrardan ileri geldiğini ortaya koymaktadır. Bu uzun iddianame içerisinde bir kez dahi ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, haber alma hakkı kavramlarının geçmemesi özellikle ilgi çekicidir.”

Yazarlar Hakkında:

Şerife Ceren Uysal İstanbul'da çalışmış bir insan hakları avukatıdır. 2015 yılından bu yana Çağdaş Hukukçular Derneği'nin genel merkez yönetici olan Ceren Uysal Avusturya'da 2016 Aralık'ında Dr. Georg Lebiszczak İfade Özgürlüğü Ödülü'ne layık görülmüştür. Kendisi Viyana Üniversite'nde Toplumsal Cinsiyet Master Programını sürdürmekte olup insan hakları hukuku bağlamı ile toplumsal cinsiyet sorunlarını odaklanmaktadır. Aynı zamanda Avrupa'da Demokrasi ve Dünya İnsan Hakları için Avukatlar (ELDH) örgütünün eş genel sekreterlik görevini sürdüren Ceren, PEN Norveç'in Türkiye Hukuk Danışmanıdır.

Hükümet yetkililerinin hak örgütleri tarafından ilan edilen tutuklu gazeteci sayısını ısrarla yalanladığı ve her seferinde *"onlar gazeteci değil" yahut "gazetecilik yüzünden içeride değiller"* argümanını kullandığı bilinmektedir. Hatta, bu iddianamenin konusu gazeteciler Temmuz 2023'de ilk kez hakim karşısına çıktıkları esnada Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaşanan bir tartışmada söz alan AKP milletvekili Murat Alparslan'ın sözleri Kürt basın ve basın emekçilerine yaklaşımın çarpıcı bir özeti niteliğindedir. Alparslan gazetecilerin sunum ve program yaptıkları televizyonların örgüt propagandası yaptığını, örgütün eylemlerini meşrulaştırdığını belirttikten sonra şu şekilde devam etmiştir:

*"Hulasa hiçbir basın mensubu kendi görevini yapıyor olmaktan dolayı içeride tutuklu değildir. Biz bugün 'tutuklu gazeteci' diye ifade edilen pek çok kişinin sırt çantasında fotoğraf makinesi yerine keleş çıktı."*⁸

Kürt basın ve yayın organlarının, internet sitelerinin defalarca kapatıldığı bilinen bir gerçektir. Bugün Türkiye'de Kürt basın yayın organlarında çalışıp herhangi bir cezai işleme maruz kalmamış bir gazeteci olup olmadığına yönelik bir araştırma yapılsa, Kürt basın emekçilerine yönelik sistematik bir yargısal taciz olduğu gerçeğinin açığa çıkması kuvvetle muhtemeldir. Basın özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü ve haber alma hakkını ihlal eden bu patern on yıllardır aynı şekilde devam etmektedir.

Özetle, Türkiye'de yıllara yayılan yargı pratiği, Kürt basınına ve Kürt gazetecilere yönelik uygulamaların hukuki taciz düzeyine ulaştığı ve ifade ve basın özgürlüğünün ihlali pahasına Kürt basınının susturulmak istendiği izlenimini ciddi şekilde güçlendirmektedir. Bu hali ile daha önce birçok raporda kendine yer bulan temel bir tespit bu iddianame yönüyle de geçerlidir. Bu iddianamenin hiçbir şekilde kaleme alınmaması gerekirdi. Zira iddianame kanunilik ilkesini, masumiyet karinesini, basın özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü, özel hayata saygı ilkesini ve hatta gereksiz uzun, dağınık anlatım ve bir polis fezlekesinden kopyalanıp yapıştırıldığı görülen suçlamalar ile savunma hakkı ve adil yargılanma hakkını açıkça ihlal etmektedir.

Diğer yandan savcının lehe delilleri değerlendirmemekteki ısrarı ve aynı zamanda suçun unsurlarını tartışmaktan kaçınması da iddianamenin "soruşturmada ulaşılan sonuçtan" bağımsız olarak hazırlandığını ortaya koymaktadır.

Bu nedenle kanaatimizce iddianamenin daha iyi yazılabilmesi yönünde CMK'ya da atıfla yapılabilecek öneriler, hukuki anlamda "olması gerekene" işaret etmek dışında bu iddianame yönünden çok da bir anlam taşımamaktadır. Zira açık ki; öncelikle bu iddianamenin yazılmasının gerisinde yatan Kürt basın ve yayın alanını susturmaya yönelik siyasi motivasyonun değişmesi gerekmektedir.

Sonnotlar:

- 1 İlk duruşmaya ilişkin PEN Norveç'in duruşma raporu: [PEN Norway observes Kurdish media case - PEN Norway \(norskpen.no\)](#)
- 2 İfadeler iddianameden doğrudan alıntılanmıştır
- 3 İlgili kararın tamamına erişmek için: [T.C. Anayasa Mahkemesi](#)
- 4 [Turkey: 25 journalists imprisoned in half a year | RSF](#)
- 5 AİHM, Kamasinski/Avusturya, 1989, § 79
- 6 [Guide on Article 18 - Limitation on use of restrictions on rights \(coe.int\)](#) (parag. 29, 30, 31)
- 7 [Guide on Article 18 - Limitation on use of restrictions on rights \(coe.int\)](#), parag. 45
- 8 [Meclis'te Kürt gazeteciler tartışması: Aranan keleş bulunamadı – Yeni Yaşam Gazetesi | Yeni Yaşam \(yeniyasamgazetesi5.com\)](#)